מאן שמעת ליה דאזיל בתר לקיטה ר"ג וקתני שבט אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רבה בר רב הונא אע"ג דאמר רבן גמליאל אתרוג אחר לקיטה[א] כירק ראש השנה שלו שבט מאי שנא התם[ב] דקתני אם היתה שניה נכנסת לשלישית ומאי שנא הכא דקתני אם היתה שלישית נכנסת לרביעית מילתא אגב אורחיה קמ"ל דאתרוג קשיא ליה ידא ואידי דממשמשי ביה כולי עלמא בשביעית לא טעין פרי עד תלת שנין בעא מיניה ר' יוחנן מרבי ינאי אתרוג ר"ה שלו אימתי א"ל שבט שבט דחדשים או שבט דתקופה א"ל דחדשים בעא מיניה רבא מרב נחמן ואמרי לה ר' יוחנן מרבי ינאי היתה שנה מעוברת מהו א"ל הלך אחר רוב שנים אמר רבה אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן המעשר ופטורה מן הביעור ובת שביעית שנכנסה לשמינית פטורה במעשר[ב] וחייבת בביעור א"ל אביי בשלמא סיפא לחומרא אלא רישא פטורה מן הביעור אמאי דאמרינן זיל בתר חנטה אי הכי תיחייב במעשר א"ל יד הכל ממשמשין בה ואת אמרת תיחייב במעשר ורב המנונא אמר [א]בת ששית שנכנסת לשביעית לעולם ששית ובת שביעית הנכנסת לשמינית לעולם שביעית מיתיבי ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש אתרוג בת ששית שנכנסת לשביעית פטורה מן המעשר ופטורה מן הביעור שאין לך דבר שחייב במעשר אא"כ גדל בחיוב ונלקט בחיוב ובת שביעית שנכנסת לשמינית פטורה מן המעשר ופטורה מן הביעור שאין לך דבר שחייב בביעור אא"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעית רישא קשיא לרב המנונא סיפא קשיא בין לרבה בין לרב המנונא [ג] תנאי היא דתניא[ג] אמר רבי יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים אתרוג אחר לקיטתו למעשר ורבותינו נמנו באושא ואמרו[ד] [ב]אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית שביעית מאן דכר שמיה

חסורי

מאן שמעת ליה כו'. אלמא ר"ש בן אלעזר כרבן גמליאל סבירא ליה: אתרוג קשיא ליה ידא. קשה לעץ האתרוג ידים ממשמשות בו: שבט דחדשים. של לבנה: או שבט דתקופה[ה]. חמה לסוף שלשים של תקופת טבת נכנס שבט של חמה: היתה שנה מעוברת מהו. אימתי ר"ה שבט הסמוך לטבת או אדר הראשון שהוא במקום שבט: אחר רוב שנים. מי ששמו שבט: אמר רבה אתרוג בת ששית. שחנטה בששית: פטורה מן המעשר. לקמיה מפרש טעמא דכולה מילתא: א"ל אביי בשלמא סיפא. דקא אמרת בת שביעית שנכנסה לשמינית פטורה מן המעשר אלמא נהגה בה קדושת שביעית ומיחייב לאפקורה והפקרא פטורה מהמעשר דמשמע דאזלת בה בתר חנטה לענין הפקר שביעית ולענין ביעור נמי כדקאמרת חייבין בביעור כל הך סיפא אע"ג דסתרא לה לרישא דקאמרת בת ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן המעשר דהפקר הוא משום שביעית אלמא בתר לקיטה אזלת בה לענין שביעית דאי לאו דשביעית נהגא בה לא הוה מפטרא דהפקרא דשביעית פטר לה ממעשר כדתניא במכילתא[ו] ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה מה חיה אוכלת ופטורה מן המעשר אף אדם פטור הא לא הוה קשיא לי דאמינא ספוקי מספקא לך אי אזלינן באתרוג בתר חנטה לענין שביעית או בתר לקיטה כמו במעשר ואזלת לחומרא דשביעית דאורייתא היא וספיקא דאורייתא לחומרא: אלא רישא. דקיימת בה פטורה מן הביעור דקולא הוא: אמאי דאמרינן זיל בתר חנטה. אשמע' לן בה דלא מספקא לך ומסקנא דרישא וכולה סיפא חד טעמא הוא דפשיטא לך דבתר חנטה אזלינן: אי הכי. דלא מספקא ולא נהגא שביעית באתרוג בת ששית: תתחייב במעשר. דלאו הפקר הוא: יד הכל ממשמשים בה. נהי דלא מחייב לאפקורה דלא נהגא בה שביעית מיהו כל שדות ופרדסות הפקר הן בשביעית ואין אתרוג זה נשמר בה לבדו ועל כרחו הכל ממשמשין בו והפקר פטור מן המעשר: רב המנונא אמר לעולם ששית. וחייב במעשר דכיון דשביעית לא נהגא בה ולאו הפקרא דמלכא היא משום יד הכל שבה אינו אלא גזל ואין הפקר כזה פטורה מן המעשר: מיתיבי ר"ש בן יהודה אומר כו'. הכי גרסינן לה בתוספתא[ז] שאין לך שחייב במעשר אלא אם כן גדל בחיוב ונלקט בחיוב ובסיפא גרסי' שאין לך שחייב בביעור אא"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעית ברישא דמילתיה יהיב טעמא לפטורא דמעשר לפי שהוציאו מכלל שאר אילנות שהלכו בם אחר חנטה לפיכך הוזקק ליתן טעם לדבריו ואשמועי' כרבה דאע"ג דלאו הפקר דמלכא הוא כיון דסוף יד הכל ממשמשין בה פטורה מן המעשר דלפטורא דביעור לא אצטריך למכתב טעמא דלא אפקיה מדין שאר אילנות דאזלינן בה בתר חנטה וסיפא יהיב טעמא לפטורא דביעור דלפטורא דמעשר הא אשמעינן טעמא דלא חייבוהו חכמים במעשר אא"כ גדל בחיוב ונלקט בחיוב וזה לא גדל בחיוב: אא"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעית. דכי כתיב לבהמתך ולחיה אשר בארצך (ויקרא כה) דילפינן מינה[ה] ביעור בשביעית כתיב ולא בשמינית: סיפא קשיא בין לרבה בין לרב המנונא. דהא תרוייהו בתר חנטה אזלי בשביעית ובת שביעית שנכנסת לשמינית חייבת בביעור דהא לא פליג רב המנונא אדרבה אלא בבת ששית שנכנסת לשביעית: תנאי היא. האי תנא פליג עלייהו ותנא אחרינא קאי כוותייהו: דתניא כו'. הכי גרסי' בתוספתא דמסכת שביעית (פ"ג) א"ר יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים אתרוג אחר לקיטה למעשר ורבותינו נמנו באושא וגמרו אתרוג אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעית: שביעית מאן דכר שמיה. דקאמר דאימנו עלה רבותינו אלמא איכא מאן דפליג:

חסורי

או שבט דתקופה. אמתני' נמי דקתני באחד בשבט קא בעי אע"ג דשאלו באתרוג (וקשיא אמאי לא בעי באחד באלול ר"ה למעשר בהמה או בקמייתא[ו] בו' בסיון ר"ה לשתי הלחם(ו) ובאינך[ז]):

דחדשים. אע"ג שבישול הפירות הולך אחר החמה שנאמר (דברים לג) ממגד תבואות שמש ה"נ כתיב (שם) ממגד גרש ירחים וגם ישראלים מונין ללבנה:

בשלמא סיפא לחומרא. תימה מאי חומרא הרי קולא היא לענין מעשר וחומרא לענין שביעית ואי הוה אזיל לחומרא בתרוייהו הוה שייך חומרא אבל השתא הוה ליה למימר בשלמא סיפא בתר חנטה וי"ל דהכי קאמר בשלמא סיפא אפילו מטעם ספק דבתר חנטה או בתר לקיטה אזלת לחומרא לענין ביעור וניחא[ח] הא דפטורה מן המעשר מאחר דחייבו חכמים[ט] להפקיר:

יד הכל ממשמשים בו ואת אמרת תתחייב במעשר. לא נקט האי טעמא אלא למאן דאמר לעיל (דף יד:) שוה לאילן לכל דבר[י] כשאר אילנות דכולהו מודו דבתר חנטה אפי' הכי פטורין מן המעשר מטעם יד הכל ממשמשין דלמאי דסבר אבטולמוס משום חמשה זקנים דאתרוג אחר לקיטה למעשר ואחר חנטה לשביעית (א) לא הוה צריך לטעם זה דבין לענין חדש וישן בין לענין מעשר שני ועני אזיל בתר לקיטה ובחנם אייתי לקמן לאבטולמוס דהיינו מתני' דבכורים (פ"ב מ"ו) דאתרוג שוה לאילן בג' דרכים ולירק בדרך אחד:

שאין דבר שחייב במעשר אא"כ גדל בחיוב ונלקט בחיוב. לענין חדש וישן מעשר שני ועני לא בעי גדל ונלקט בשנה אחת ואזלינן בתר חנטה והכא פטור משום יד הכל ממשמשין:

שאין לך דבר שחייב בביעור אא"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעית. וא"ת ומאי קשיא ליה סיפא בין לרבה בין לרב המנונא הא כולהו תנאי פליגי אדר"ש בהא דהא מילתא דפשיטא דבכל דוכתי בין למעשר בין לשביעית אזלן בתר חנטה ירק בתר לקיטה תבואה וזיתים בתר שליש ועוד קשיא דבפ' מקום שנהגו (פסחים נא:[ז]) קאמר רבי שמעון גופיה כל הספיחים אסורין חוץ מספיחי כרוב שמעמידה רב נסים גאון בשל שביעית היוצאים בשמינית ונראה הני מילי לענין שאר דיני שביעית חוץ מלענין ביעור ועוד נראה דלא איירי הכא אלא באתרוג דוקא ושמא שום טעם יש ומיתוקמא שפיר השתא כרבי שמעון והיא דבנות שוח שביעית שלהן שניה (שביעית פ"ה מ"א):

ורבותינו

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"א מהל' מ"ש הלכה ו ופ"ד מהל' שמיטה הלכה יב:

פ ב מיי' שם הל' ט:

רבינו חננאל

מ"ש התם (א) **בהוריה** דתנן **ולירקות** דקתני ואם היתה שניה נכנסת לשלישית ומ"ש הכא גבי אתרוג דקתני אם היתה שלישית נכנסת לרביעית כו' ופשוטה היא. **פי' שבט דחדשים** הוא מנין ימות הלבנה שנ"ד ימים לי"ב חדש שבט דתקופה לחשבון חמה והם שס"ה ימים לי"ב חדש. ושבט של חמה נקרא צוארוס בלשון יון פעמים שבאים ט"ו של שבט ב) שנת הלבנה ביתר מחציו ומרובו של שבט שנת החמה. ופשטנה. שבט של חדשי הלבנה ואפילו אם היא שנה מעוברת ר"ה שלו שבט דבתר רוב שנים אזלינן: **אמר רבה אתרוג בת ששית** שנכנסת בשביעית פטור מן המעשר בתר לקיטה אזלינן לענין מעשר מפני יד הכל ממשמשין בה. והפקר פטור מן המעשר ופטורה מן הביעור דאזלינן בתר חנטה. והא בת ששית היא מיקל במעשר ובביעור. ובת שביעית שנכנסת לשמינית חייבת בביעור ופטורה מן המעשר ואוקימנא לחומרא. **ורב המנונא אמר בת ששית שנכנסת** לשביעית לעולם ששית. פי' שחייבת במעשר. ובת שביעית שנכנסת לשמינית לעולם שביעית ואותבינן הא דתני ר"ש בן יהודה משום ר"ש אתרוג בת ששית שנכנסת לשביעי' פטורה מן המעשר ומן הביעור. שאין דבר חייב במעשר אלא הגדל והנלקט בחיוב ובת שביעית שנכנסת לשמינית פטורה מן המעשר ומן הביעור שאין לך דבר שחייב בביעור אלא הגדל והנלקט בפטור. **[סיפא] קשיא לרבה.** ולרב המנונ' דאמר לעולם בתר חנטה אזלינן קשיא ליה רישא וסיפא. רישא קתני אתרוג בת ששית שנכנסת בשביעית פטור מן המעשר הנה בתר לקיטה [אזלינן] שאין לך נלקט בשביעית וחייב במעשר. וסיפא נמי דקתני בת שביעית שנכנסת לשמינית פטור מן הביעור גם זו בתר לקיטה אזלינן שאין לך נלקט בשמינית וחייבת בביעור. ולא מצא פירוק. סיפא קשיא לרבה דאמר בת שביעית שנכנסת לשמינית חייבת בביעור [דאזלינן] אחר חנטה ומתניתא תני פטורה מן הביעור קשיא ליה. **ופריק רבה תנאי היא.** דתניא א"ר יוסי אבטולמוס העיד משום ה' זקנים [אתרוג] אחר לקיטתו למעשר ואחר חנטה לשביעית כרבה. ורבותינו שנמנו באושא חלקו בזה ופשוטה היא: **ת"ר אילן שחנטו פירותיו קודם** ט"ו בשבט מתעשרין לשנה שעברה. ושחנטו אחר ט"ו בשבט מתעשרין בשנה (שעברה) [הבאה]. א"ר נחמיה בד"א באילן העושה ב' בריכות בשנה פי' ב' בריכות דיפרין אילן שטעונין ב' פירות בשנה כגון תאנה שעושה פירות בקיץ ובחורף. אבל אילן העושה בריכה אחת כגון הדקלן והזיתים והחרובין אע"פ שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה. וקיי"ל כרב המנונא. דר"י ור"ש בן לקיש קיימינן ג) א"ר יוחנן כותיה נהגו העם בחרובין כר' נחמיה אע"ג דחנטו קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה.

מסורת הש"ס עם הוספות

א) לעיל יב:, ב) [סוכה דף מ. תוספתא שביעית סוף פרק ג], ג) משפטים כג יא, ד) שביעית סו"פ ד, ה) פסחים דף נב:, ו) לעיל דף ז:, ז) ושם תוד"ה כל.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה יד הכל כו' לא הוה צריך לטעם זה. נ"ב פי' דבששית הנכנס לשביעית דפטורה מן המעשר [דאזלי' בתר לקיטה] ופטורה מן הביעור דאזלי' בתר חנטה ובשביעית הנכנס לשמיני' חייבת בביעור דאזלינן בתר חנטה ואע"ג דנלקט בשמיני' כיון דהפקרא דמלכא הוא דאזלינן בתר חנטה לביעור פטור מן המעשר:

הגהות וציונים

א] בכת"י אחר לקיטתו עישורו כירק, (וכ"ה לעיל יד ע"ב): ב] כת"י פטורה מן המעשר, וכ"ה ברש"י ובר"ח וברשב"א. ובנ"א מכת"י הגי' חייבת במעשר, וכ"ה בבעל המאור (עי' ריטב"א שמבארו): ג] בכת"י נוסף אמר לך רב המנונא אנא דאמרי כר' אליעזר, רבה אמר לך תנאי היא, ועי' ר"ח, ריטב"א (בסוף דבריו) ורש"ש (על תוס' ד"ה יד): ד] כת"י וגמרו, (ועי' ברש"י ד"ה הגהות הב"ח בע"ב): ה] צ"ל דתקופת (דפו"ר), או שצ"ל דתקופה: של חמה: ו] נדצ"ל או בברייתא: ז] בכת"י אינו. רש"א (גליון): ח] צ"ל ניחא (בארות המים): ט] צ"ל רחמנא (בארות המים, עיי"ש): י] דפו"ר לכל דבר אפי' בשאר אילנות וכו' חנטה פטורין מן המעשר:

חשק שלמה על ר"ח

א) נראה דצ"ל מ"ש התם בברייתא דתני לעיל גבי ירקות דקתני וכו'. ב) לכאורה צ"ל להיפך פעמים שבאים ט"ו של שבט בשנת החמה קודם ט"ו של שבט של שנת הלבנה וצ"ע. ג) מלות "וקיימ"ל כר' יוחנן כוותיה" שייכים למעלה לפני העמוד וכו"ל א"ר יוחנן נהגו.

תלמוד בבלי <עוז והדר> - ז ראש השנה תלמוד בבלי עמוד מס 41 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

חסורי מיחסרא והכי קתני אתרוג אחר לקיטתו למעשר ואחר חנטה לשביעית ורבותינו נמנו באושא (א) אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית איתמר רבי יוחנן וריש לקיש אמרי תרוייהו אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית לעולם ששית כי אתא רבין אמר רבי יוחנן [א]אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית אפילו כזית ונעשית ככר חייבין עליה משום טבל ת"ר [ב]אילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט מתעשר לשנה שעברה אחר ט"ו בשבט מתעשר לשנה הבאה אמר רבי נחמיה בד"א באילן שעושה שתי בריכות בשנה שתי בריכות ס"ד אלא אימא כעין שתי בריכות אבל אילן העושה בריכה אחת כגון דקלים וזיתים וחרובין אע"פ שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה אמר רבי יוחנן [ג]נהגו העם בחרובין כרבי נחמיה איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן [א]בנות [ד]שוח שביעית שלהן שניה מפני שעושות לשלש השנים אישתיק א"ל ר' אבא הכהן לרבי יוסי הכהן אמאי אישתיק לימא ליה אמינא לך אנא רבי נחמיה ואת אמרת לי רבנן משום דא"ל שבקת רבנן ועבדת כרבי נחמיה ולימא ליה קאמינא לך נהגו ואת אמרת לי איסורא דא"ל במקום איסורא כי נהגו שבקינן (ליה[א]) ולימא ליה כי אמינא לך אנא מעשר חרובין דרבנן ואת אמרת לי שביעית דאורייתא אלא אמר רבי אבא הכהן תמיהני אם השיבה ריש לקיש לתשובה זו אם השיבה הא אותבה אלא אימא אם קיבלה רבי יוחנן אם לא קיבלה: מתני'

רש"י

חסורי מיחסרא והכי קתני א"ר יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים אתרוג אחר לקיטה למעשר אחר חנטה לשביעית ורבותינו נמנו באושא וגמרו אתרוג אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעית. והכי פירושה אתרוג אחר לקיטה למעשר לענין חדש וישן ולענין שניה נכנסת לשלישית או שלישית לרביעית ואחר חנטה לשביעית בין להפקר בין לביעור כשאר אילנות ובת שביעית הנכנסת לשמינית הפקרה הוא פוטרה מן המעשר דאילו לענין מעשר בשאר שני שבוע אזול ביה רבנן בתר לקיטה לגבי חדש וישן ומעשר שני ומעשר עני משום דדרכו ליגדל על כל מים כירק והכי מפרש בשמעתא קמייתא דקדושין (דף ג.) אבל לשאר דבריו שוה לאילן בתר חנטה ורבה ורב המנונא סבירא להו כאבטולמוס דאמר בתר חנטה לשביעית הלכך בת שביעית שנכנסת לשמינית חייבת בביעור ובת ששית הנכנסת לשביעית פטורה מן הביעור דאזיל בתר חנטה ומיפלג פליגי רבה ורב המנונא במילתיה דאבטולמוס דהא רב המנונא סבר כיון דפטורה מן הביעור חייבת במעשר דלאו הפקרא דמלכא היא ורבה סבר סוף סוף יד הכל ממשמשין ומודה אבטולמוס דפטורה מן המעשר: **לעולם ששית.** חייבת במעשר ופטורה מן הביעור: **אפילו כזית.** אפילו לא גדלה בששית אלא מעט ורובה גדלה בשביעית עד שנעשית ככר חייבת משום טבל דבתר חנטה אזלינן: **שתי בריכות ס"ד.** אין לשון זה נופל אלא בעופות כדתנן (ב"ב דף פ.) הלוקח פירות שובך מפריח הבריכה ראשונה: **כעין שתי בריכות.** שאין פירותיו נגמרין כאחת כגון תאנים כדאמרן[ב] (לעיל דף יג:) גבי קטניות מתוך שעשוין פרכין: **אבל אילן.** שפירותיו נלקטין כאחד בתר לקיטה אזלינן בהו: **בנות שוח.** מפרש במסכת ע"ז (דף יד.) תאיני חיורתא: **שביעית שלהן שניה.** שביעית שלהן נוהגת בשנה שניה של שמטה כדמפרש טעמא: **מפני שעושות לשלש שנים.** פירות החונטים בה בשביעית אין נגמרין עד שנה שניה של שמטה ואנן בתר חנטה אזלינן ונהגא בהו שביעית: **ואת אמרת לי איסורא.** לאסור למיזל בהו בתר לקיטה אנא נמי מודינא לאסור אלא נהגו כך: **שבקינן להו.** בתמיה: **אם קיבלה.** והאי דאישתיק משום דלא ידע להשיב: **אם לא קיבלה.** והאי דאישתיק משום דלא איכפת ליה דלא דמי מעשר פירות האילן דרבנן לאחמורי ביה כשביעית דאורייתא: מתני'

תוספות

ורבותינו נמנו באושא. אית דגרסי אתרוג אחר חנטה בין למעשר בין לשביעית דסברי לה השתא כר"א דלעיל (דף יד:) ולא נראה דהדיא מוכח בפ' לולב הגזול (סוכה דף מ.) דגרסינן אחר לקיטה וג' מחלוקות בדבר: **שתי** בריכות ס"ד. דלא שייך לשון בריכה באלו[ג] אלא ביונים כדפי' בקונטרס כדתנן בפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פ.) הלוקח פירות שובך מפריח בריכה ראשונה ואין לפרש דפריך משום דאין אילן טוען שתי פעמים בשנה דהא אשכחן דיופירא בריש עושין פסין (עירובין דף יח.) ומיהו י"ל משום דקשיא ליה דכיון דלא שכיח אין לנו לחלק מדרבנן[ד]: **כגון** הדקלים והזיתים. בתוס' נקט זיתים דמודה בהו ת"ק דתבואה וזיתים אחר שליש ולא אחר חנטה: **נהגו** העם בחרובין כרבי נחמיה. לאו דוקא נקט חרובים דהוא הדין דקלים וזיתים וכל אילנות העשויות[ה] בריכה אחת בשנה מדפריך ליה ריש לקיש מבנות שוח וא"ת והא בנות שוח מפרש בפרק כילד מברכין (ברכות דף מ:) תאיני חיורתא ובריש כלל גדול (שבת דף סח. ושם) אמרינן לקיטתו כאחד למעוטי תאנה ואע"פ שיש לחלק בין סתם תאנים לתאיני חיורתא הא בפ"ק דפאה (מ"ה) חשיב אילנות שלקיטתן כאחד ולא חשיב בנות שוח ושמא תנא ושייר: **בנות** שוח. בפרק כילד מברכין (ברכות דף מ:) אמר רבה בר בר חנה תאיני חיורתא ופרי גרוע הוא כדמשמע בריש מסכת דמאי דלא נחשדו עליהם עמי הארץ דתנן הקלין שבדמאי השיתין הרימין והעוזרדין ובנות שוח וכן משמע בפ"ק דע"ז (דף יד. ושם) דאמרינן גבי שביעית הוסיפו עליהן מוכססין ובנות שוח אבל מעיקרא לא נהגו בהם שביעית שלא היה חשוב בעיניהם וקשיא דבפ"ק דשבועות (דף יב: ושם) משמע שהוא פרי חשוב גבי מותרות קיץ למזבח כבנות (שבע[ו]) לאדם כל[ז] שאוכלין אותו בקינוח סעודה והיינו בנות שוח דאמרינן בבראשית רבה[ג] גבי עץ שאכל אדם הראשון דקרו ליה בנות שוח לפי שגרמו שוחה לאדם ואיכא דקרו ליה בנות שבע לפי שגרמו שבעת ימי אבילות ובפרק ארבעה נדרים (נדרים כז.) גבי נודר מן הכלכלה והיו בהן בנות (שבע[ח]) ואמר אלו הייתי יודע שבנות (ג) (שבע[ח]) בתוכה משמע נמי דפרי טוב הוא ולרבי יוחנן דפטר בירושלמי בריש דמאי אפילו בודאי ודמאי דמתניתין לאו דוקא לפי שרוב מינין (ג) אינם באין אלא מן ההפקר הוה מצינו למימר דפרי הוא הגדל ביערים שהוא מקום הפקר ופטור מן המעשר אע"פ שהוא טוב כעין אגוזים קטנים שלנו וכגון[ט] ערמונים והא דלא נהגו ביה שביעית מעיקרא לאו משום גריעותא הוא אלא משום דעושות לשלש שנים כדאמרינן הכא והוו סברי דלא אזלינן בהו בתר חנטה אלא[י] בתר לקיטה כיון דעיקרן אינם נגמרין בשנה שחונטים בה אבל לריש לקיש דירושלמי דמחייב בודאי ופטרי[כ] בדמאי לפי שלא נחשדו משמע משום גריעותא הוא ושיטתיה דהש"ס כוותיה בפ' כ"מ (ברכות מ:) דאמרינן דמאי הוא דלא בעי עשורי הא ודאי בעי עשורי ועוד קשיא דהתם ובפ"ק דע"ז (דף יד.) תאיני חיורתא קרי ליה ובפ' ארבעה נדרים (דף כז.) אמרי' דאין זה לא תאנים שחורות ולא תאנים לבנות וצריך לומר דשלשה מיני תאנים הן שחורות ולבנות הן סתם תאנים ובנות שוח הם תאנים רעות כגון הנך דדמאי ובפ"ק דע"ז וקראום בנות שוח לפי שתולין הקלקלה במקולקל אבל בנות שבע דשבועות ונדרים הן (ד) חשובות שגרמו שבעת ימי אבילות ומסתמא מן הטובות אכל שנאמר (בראשית ג) ונחמד העץ להשכיל ואית דגרסי בפ"ק דע"ז מוכססין בנות שוח בלא וי"ו שהוא פרי אחד שכך שמו כדמוכח בפ"ק דבכורות (דף ח. ושם) דאמרי' הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס[ל] לשלש שנים וכנגדו באילנות בנות שוח נחש לשבע שנים ולאותו רשע לא מצינו חבר ויש אומרים כנגדו מוכססין בנות שוח[מ] ופי' שם בקונטרס מוכססין של בנות שוח ולא בנות שוח ממש ועוד י"ל דמשעת נטיעת האילן של בנות שוח אין טוען פירות עד שבע שנים והכי מייתי לה גבי נחש וכי האי גוונא קאמר התם אפעה לשבעים שנה וכנגדו באילן חרוב וחרוב זה משעת נטיעתו עד שעת גמר פירותיו שבעים שנה אבל גבי זאב ואריה דלשלש שנים היינו משעת חניטתו עד גמר פרי כדאמרינן הכא: **שבקת** רבנן ועבדת כרבי נחמיה. עדיפא מיניה הוה ליה לאקשויי דרבי יוחנן אית ליה[ג] הלכה כסתם משנה: **משום** דאמר ליה שבקת רבנן ועבדת כרבי נחמיה. נראה לי כך פי' לכך לא א"ל הכי כדקאמרת דאי הוה א"ל הכי הוה משיב לו ריש לקיש וכי שבקינן רבנן ועביד כרבי נחמיה דאת אמרת כרבי נחמיה קאמינא לך: **וכי** נהגו שבקינן להו. בתמיה דלשון נהגו משמע בפרק בתרא דתענית (דף כו:) דאי עביד לא מהדרינא והכא כיון דאיכא אסורא דהלכה כרבנן אית לן לאהדורי ובריש ערבי פסחים (דף קג.) גבי הא דאמר רבי יוחנן נהגו העם כב"ה ואליבא דרבי יהודה משמע קצת דלכתחילה עבדי הכי מדדריך רבא אבשמים ברישא והדר אמאור ובכל ענין מתיישב כאן ומכאן סותרים מה שפירש רש"י בפ"ק דפסחים (דף ג:) אסורים בעשיית מלאכה במקום שנהגו דכיון דתני אסורין לא תלינן במנהגא [וע"ע תוספות ברכות נג: ד"ה נהגו ותוס' פסחים קג. ד"ה ואמר]:

בפסח

עין משפט
נר מצוה

פא א מיי' פ"א מהל' מ"ש הל' ו ופ"ד מהל' שמיטין הלכה יב טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קכו:

פב ב מיי' פ"א מהל' מ"ש הלכה ב טוש"ע שם סעיף קכה:

פג ג מיי' שם הלכה ג:

פד ד מיי' פ"ד מהל' שמיטין הלכה טו:

רבינו חננאל

איתיביה רשב"ל לר' יוחנן הא דתנן בשביעית בתחלת פ"ה בנות שוח שביעית שלהן שניה שעושות לג' שנים ע"ש שעשו בשביעית יהו שביעית. כלומר הנה בנות שוח שחנטו קודם ט"ו בשבט וחונטין עוד אחר ט"ו בשבט בכל השנה ומה שחנטו בשנת השמטה אחר ט"ו בשבט נוהגין בהן דין שביעית בשנה השניה של שבוע שמתאחרין בנות שוח הללו באילן ג' שנים. אבל מה שחנטו קודם ט"ו בשבט בשביעית מן הששית הן חשובין ומותרין בשנה הראשונה של שבוע. הנה בנות שוח אינם כגון ב' בריכות בשנה לפי שאין עושין אלא בריכה אחת בכל שנה ושנה. והנה מה שחנטו קודם ט"ו בשבט חשובין משנה ששית. ושחנטו אחר ט"ו בשבט חשובין משנה השביעית ומתבערין בשנה השניה של שבוע שהיא שנה שלישית לחנטתו. והיאך א"ר יוחנן כו' כי החרובין מפני שעושין בריכה אחת בשנה. בין מה שחנטו קודם ט"ו בין אח"כ מתעשרין לשנה הבאה אשתיק כו': ירושלמי (ברפ"ה דשביעית) א"ר אבא בר כהנא ותמיהני איך מותיב רשב"ל ומקבל ר' יוחנן מיניה ושתיק ליה ויתיבניה אנא אמינא חרובין ואת אמרת בנות שוח. אנא אמינא מנהג ואת אמרת הלכה. אנא אמינא ר' נחמיה ואת אמרת רבנן: פי' **בנות שוח הללו** תאנים לבנות הן כדאמרינן (בע"ז יד) בענין דברים האסורים למכור לנכרים בנות שוח בפטוטרותיהן. ואמרי' (בגמ') אמר רבה בר בר חנה תאיני חוירתא והן בנות שוח. בנות שבע וכלונסין כולן מיני תאנים וכבר פירשנום במס' ע"ז. וכן דרך בנות שוח הללו שחונטין בשנה הראשונה הן פגין ובשניה בוחל ובשלישית נגמרין והן צמל ובכל שנה הן חונטין. וכך סידורן. מה שחונטין בשנה הראשונה של שבוע נגמרין בשלישית. ומה שחנטו בשניה נגמרין ברביעית. ומה שחנטו בשלישית נגמרין בחמישית. **ונוהגין בהן מעשר עני.** דקיי"ל אילן בתר חנטה. ואילו שנגמרו בחמישית בשלישית חנטו לפיכך הן פירות שלישית ושחנטו ברביעית נגמרין בששית ושחנטו בחמישית שנגמרין בשנה של שמטה מותרין הן כי פירות חמישית הן. ושחנטו בששית נגמרו בשמינית ונוהגין בהן מעשר עני. ושחנטו בשנת השמטה בשביעית נגמרין בשנה התשיעית שהיא שנה שניה של שבוע הנכנסת. ונוהגין בהן דין שביעית ומתבערין. כי בשביעית היתה חניטתן. וכך דרך סידורן לעולם. כל הפירות של בנות שוח שחונטין בשביעית נוהגין בהן דין שביעית בשנה השניה של שבוע והיא שנת גמירת הפרי הנחנט בשביעית עצמה. נמצאו בכל שנה ג' מיני פירות בזה האילן מקצתן צמל והן שחנטו מקודם לכן בשנתים. ומקצתן בוחל והן שחנטו מדאשתקד ומקצתן פגין והן בזו השנה. וכענין שפירשנו הן מפורשין בתלמוד א"י בגמרא דהא מתניתא מהו בנות שוח פיטריאה. פי' פיטריאה בלשון יון. ואמרו מין תאנים כאשר אמרנו. מה בכל שנה הן עושות או אחת לשלש שנים. ופירשו בכל שנה עושות אלא אין פירותיהן נגמרין אלא עד ג' שנים. כיצד יודע. איך יודעות פירות של כל שנה ושנה. ר' יונה אומר קושרין בחוט. פי' אלו בחוט לבן ואלו בחוט אדום ואלו בחוט שחור. תני (נטמא) [שמואל] תוחב בהן קסמין גם זה כענין הראשון כולי. תני רשבג"א מהוצאת העלין עד חנטת הפגין נ' יום. ומן הפגין עד השיתין הנובלות נ' יום. ומן השיתין עד התאנים נ' יום. ליקט תאנה ואינו יודע מתי חנטה. א"ר יונה מונה ק' יום למפרע. אם חל בתוכן ט"ו בשבט הוא יודע מתי חנטה. א"ל והוא עמי בטבריא ועושות לשנה אחת א' להן והרי עמכם בציפורי ועושות לג' א) שנים כו': פי' **מעשר חרובין** דרבנן:

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) שביעית פ"ה מ"א, ב) לפנינו בס"פ טו איתא רק המ"ד השני, ג) [שבת מז. ובשאר דוכתי טובא].

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורבותינו נמנו באושא וגמרו אחר לקיטתו: (ב) תוס' ד"ה בנות שוח כו' שבנות שבע בתוכה לא הייתי נודר משמע נמי דפרי: (ג) בא"ד לפי שרוב מינין הללו אינם באין: (ד) בא"ד לשבועות ולנדרים הן הטובו' שגרמו:

ליקוטי רש"י

בריכות. קוי"רש בלע"ז [שיר השירים ז, ה].

הגהות וציונים

א] צ"ל להו (גליון): ב] צ"ל **וכדאמרן** (בארות המים): ג] צ"ל **באילן** (גליון): ד] צ"ל **בדרבנן**, ור"ל במעשר ירק דרבנן (באה"מ, וכ"ה בתוס' הרא"ש): ה] אולי צ"ל **העושות** (גליון): ו] [בשבועות אי' **שוח** וכ"א שם בתוס' ד"ה כבנות שוח וכו'] (גליון) ובגליון בע"ז מציין דגי' הערוך היא **שבע** כמו שהעתיקו התוס', ועי' באה"מ שמוכיח דכך היא גירסת התוס': ז] צ"ל **כלומר** (באה"מ), ובתוס' בע"ז ליתא כלל תיבה זו: ח] [בכל הסוגיא דשם אי' **שוח** וע"ש בפירוש הרא"ש] (גליון): ט] בר"ש שם **וכעין**: י] אולי צ"ל **ולא** בתר וכו' וכן כתוב בתוס' ע"ז יד ע"א ד"ה בנות שוח (גליון) ובדפו"ר **לא** בתר חנטה **ולא** בתר לקיטה ולפנינו הוא הגהת המהרש"א ע"פ הר"ש בריש דמאי עיי"ש: כ] צ"ל **ופטר** (באה"מ, וכ"ה בר"ש שם): ל] בתוס' בע"ז והברדלס **עיבורן שלש** שנים **וכנגדן**: מ] לפנינו הגירסא מוכססין לחוד וכן הוא גירסת רש"י שם (גליון):

חשק שלמה על ר"ח

א) ירו' שם בפ"ה דשביעית סוף הלכה א' וכן בתוספתא שם רפ"ד איתא והן עושות לשתי שנים.